

Dr. Öğr. Üyesi
Erkan AFŞAR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İİBF
Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi
Tarih ABD,
eafsar@yyu.edu.tr

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3787-8162

Eser Geçmişi / Article Past: Başvuruda bulundu. / Applied 16/03/2022 Kabul edildi. / Accepted 25/03/2022

DOI: http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1089112

Araştırma Makalesi

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Milli Kimlik Oluşturma Sürecinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: Denizli Örneği (1934-1948)

*Celebrations of the Republic Day in the Process of Creating a National
Identity: The Case of Denizli (1934-1948)*

Öz

Milli Mücadele sonrası kurulan yeni Türk devletinin siyasal sistemi 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet rejimi olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla yaşanan rejim değişikliğinin toplum kesimleri üzerindeki etkileri farklı olmuştur. Cumhuriyet idarecileri, bu değişimdeki farklılığı ortadan kaldırmak, toplumdaki birlik beraberliği sağlamak, halka yeni rejiminin önemini anlatmak ve benimsetmek amacıyla 29 Ekim tarihinin 'Milli Bayram' olarak kutlanmasını kanun ve yönetmeliklerle belirlenen programlar çerçevesinde kabul etmiştir. Çalışmada ulus devletlerin, milli kimlik oluşturma süreçlerinde önemli bir araç olarak kullandıkları Milli Bayram anlayışının Denizli'de 1934-1948 yıllarında kutlanan Cumhuriyet Bayramlarına nasıl yansıdığı ve kutlamalarda nelerin yapıldığı arşiv belgeleri esas alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelime: Denizli, Cumhuriyet Bayramı, Milli Kimlik, Ulus Devlet

Abstract

The political system of the new Turkish state, which was established after the National Struggle, was accepted as the republican regime on October 29, 1923. The regime change through the proclamation of the Republic had different effects on the segments of society. In order to eliminate these differences, to ensure unity in the society, to explain the importance of the new regime to the people and to make them adopt it, the Republican administrators accepted the celebration of the 29th of October as the "National Holiday" within the framework of the programs specified by the laws and regulations. In this study, how the concept of National Holiday, which nation states use as an important instrument in the process of creating a national identity, was reflected in the Republic Days celebrated in Denizli in 1934-1948 and what was done in the celebrations were examined on the basis of archival documents.

Keywords: Denizli, Republic Day, National Identity, Nation State

ATIF: AFŞAR Erkan, "Milli Kimlik Oluşturma Sürecinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları Denizli Örneği (1934-1948)", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8/1 (Mart 2022), s. (248-262)

CITE: AFŞAR Erkan, "Celebrations of the Republic Day in the Process of Creating a National Identity: The Case of Denizli (1934-1948)", *Journal of History and Future*, 8/1 (March 2022), pp. (248-262)

Giriş

Avrupa'daki 30 yıl savaşlarını sona erdiren 1648 Vestfalya Barış Antlaşmaları ile ortaya çıkan ülkesel, egemen, eşit ve modern olarak nitelendirilen devletler 1789 Fransız İhtilali ile birlikte ulus devlet modeline dönüşmüşlerdir.¹ Ulus devletlerde, ulus bilincinin oluşturulması, milli kimliğin oluşumu ve toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasında milli bayramlar önemli bir araç olarak görülmüştür. Bu nedenle ulusların birlik ve beraberliğini pekiştirmede milli bayramlar² ulus devletlerin dönüşüm süreçlerinde ve güçlenmelerinde önemli bir yer tutar. Osmanlı Devleti'nin son döneminde milli bayram anlayışı, Meclis-i Mebusan'da yapılan görüşmeler sonucunda II. Meşrutiyet'in ilan tarihi olan 10 Temmuz'un (Miladi 23 Temmuz) "Milli Bayram" olarak kabul edilmiştir.³ Bununla birlikte ulusal bilincin artırılmasına yönelik bir anlayışı da içeren milli bayram kutlamaları I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele gibi süreçlerden dolayı yapılamamıştır. Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasından sonra kurulan yeni Türk devletinde yapılan siyasi inkılaplar "milli egemenlik" anlayışına dayanan "Cumhuriyet" idaresine geçişin önünü de açmıştı.⁴ 29 Ekim 1923'te Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ilk maddesine "*Türkiye Devleti'nin Hükümet şekli Cumhuriyettir*"⁵ ifadesinin eklenmesiyle yeni Türk devleti rejiminin adının "*Cumhuriyet*" olduğu tüm dünyaya resmen ilan edilmiştir.

Erken Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ulus kimlik oluşturma süreçlerinin bir parçası olması amacıyla toplumsal bilinci oluşturma, yapılan reformları ve Cumhuriyet rejimini toplumun her kesimine benimsetmek ve beraberliği sağlamak hedefiyle 29 Ekim tarihinin her yıl "Milli Bayram" olarak kutlanması yönünde karar alınmıştır.⁶ Bu çerçevede ilk düzenleme de 26 Ekim 1924'te 986 numaralı kararnameyle yapılmıştır.⁷ Bu kararnameden sonra, hükümetin 29 Ekim ve 23 Nisan günlerinin "Milli Bayram" olarak kabul edilmesi için 14 Aralık 1924'te bir kanun hazırlanması sürecine de girdiği görülmüştür.⁸ Bu

1 Abdullah Erol, *Bir Deifikasyon Öyküsü, Modern Devlet*, Endülüs Yayınları, İstanbul 2020, s. 65.

2 Bu dönemde bağımsızlığı elde eden devletler, yeni rejimin ilan edildiği gün, bağımsızlık savaşının kazanıldığı veya bu bağımsızlığa giden yolda imzalanan antlaşmaların yıl dönümünü milli bayram olarak kabul etmişlerdir. Örneğin Bulgaristan Ayastefanos Anlaşması'nın imzalandığı tarihi Milli Kurtuluş Bayramı olarak kabul etmiştir. Bkz. Mehmet Özalper, *Türkiye Bulgaristan Siyasi İlişkileri (1919-1950)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2021, s. 22.

3 Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre:1,Cilt:5, 5 Temmuz 1909 (23 Haziran 1325), s.175; Şerif Demir, "*Tek Parti Döneminde Siirt'te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*", Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.3, 2015, s.2. Yasemin Doğaner, "*Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları*", Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl: 5, S 9 (Şubat 2007), s.119.

4 Mudanya Mütarekesi sonrasında İstanbul'da Refet (Bele) Paşa'nın "*Saltanat-ı Milliye*" kavramını kullanması ileriki yıllarda siyasal rejiminin belirlenmesi için önemli bir işaretti. Ayfer Özçelik, "*Saltanatın Kaldırılmasından Sonra İstanbul'da Durum (Felah Grubu Raporlarına Göre)*", Atatürk Yolu Dergisi, Cilt 3, Sayı:9, 1992,s.23.

5 Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2007, s.52-53.

6 Askeri ve siyasi zaferlerden sonra devletin idare şekline en uygun yönetim biçiminin yine halkın mücadelesi sonucunda ortaya çıkan Cumhuriyet idaresinin önemine yönelik yazılarda basında yer almıştı. Hâkimiyet-i Milliye, 29 İlkteşrin 1924.

7 Düstur, 3. Tertip, C.5, 26 Teşrinievvel 1340, s.666; BCA, 030.18.01.01.011.48.17; Bolat, a.g.t, s.70.

8 BCA, 30.18.11/12.62.13.

doğrultuda 8 Şubat 1925'te bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁹ Tüm bu gelişmeler sonrasında 1924 kararnamesiyle Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, “*Cumhuriyetin ilânına müsadif 29 Teşrinievvel gününün millî bayram addi hakkında kanun*”¹⁰ isimli teklifin Mecliste kabulüyle 19 Nisan 1925 tarihinde kanunlaşmıştır.

29 Ekim gününün “Millî Bayram” olarak kabulüyle birlikte ulus kimliğinin oluşum sürecinde Cumhuriyet rejiminin önemini topluma anlatma ve benimsetmede itici güç görevini yüklenen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, devlet öncülüğünde resmi olarak ilk kez yurt içinde ve dışında coşkulu bir şekilde “Millî Bayram” olarak kutlanmaya başlanmıştır.¹¹ Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, kanun çıkarıldıktan sonra Cumhuriyetin ilanının 10'ncu yıl dönümü olan 1933 yılına kadar belirlenen program çerçevesinde yapılmıştır. Öncelikle bu kutlamalar belli bir sıra ve düzen içinde yapılmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının gündüz programında, devlet erkânının kabulü, törenler, resmigeçit, şehitlik ziyaretleri şeklinde olmuştur. İkinci kısım olan öğleden sonraki bölümünde ise Cumhuriyet rejiminin önemi ve faydaları üzerine konuşmalar yapılmıştır. Kutlamaların gecesinde de düzenlenen Cumhuriyet baloları, fener alayları ve çeşitli eğlencelerle ilk gün programı tamamlanmıştır.¹²

Cumhuriyet'in 10'uncu yılı kutlamalarına ayrı bir ehemmiyet verilmiştir.¹³ Hem Cumhuriyet'in ilk on yılında yapılanların ülke içinde ve dışında anlatılması hem de 1933 yılından sonra yapılacak olan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına örnek teşkil etmesi için onuncu yıl programını hazırlamak amacıyla Cumhuriyet Halk Fırkası çalışmalarına bayram öncesinden başlamıştı.¹⁴ Bu hedef doğrultusunda ilk olarak Cumhuriyet'in 10'uncu yıl kutlamalarına yönelik Mecliste 11 Haziran 1933'te kabul edilen 2305 sayılı kanun ile Cumhuriyetin 10'uncu yıl törenlerinin genel esaslarının belirlendiği bir kanun çıkartılmıştır.¹⁵ Söz konusu kanunun dikkat çeken maddeleri içinde ise Cumhuriyet'in 10'uncu yıldönümünün büyük bir coşkuyla üç gün boyunca kutlanması ve Halk Kürsülerinin kurulması yer almaktaydı.

Hükümet kanunun tatbiki için çıkardığı yeni kararnamelerle de Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının kimler tarafından ne şekilde organize edileceğini ayrıntılı bir şekilde belirtmişti.¹⁶ Bu doğrultuda kutlamalarla ilgili yapılacakların tek elden yürütülmesi amacıyla Başvekâletçe ilk olarak Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) Genel Sekreteri Recep Bey (Peker) başkanlığında, üyelerini Erzurum Mebusu Nafi Atuf (Kansu) Bey, Milli Müdafaa, Dâhiliye

9 BCA, 30.18.11/12.75.6.

10 TBMM Zabıt Cerideleri, İçtima 2, Devre:2, Cilt: 18, TBMM Basımevi, Ankara 1976, s.164-165; Düstur, 3.Tertip, C.6, 21 Nisan 1341, s.209.

11 Yavuz Haykır-Mehmet Çevik, “*Tek Parti Döneminde Elazığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)*”, Turkish Studies, C9, S:7 Summer 2014, s.333.

12 Vakıf, 22 Ekim 1929, Hâkimiyet-i Milliye, 26 Ekim 1929, Akşam, 29 Ekim 1929.

13 Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları için ayrıca bkz. Yaşar Özüçetin “*Gönderilen Talimatname, Alınan Kararlar, Hazırlanan Konferans Metinleri ve Okutulacak Şiir Bağlamında Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları*”, Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 94, s.1-22.

14 BCA,490.01/1150.36.1.

15 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 4, Cilt: 16, TBMM Matbaası, Ankara 1933, s.185-186.

16 BCA, 490.01/1150.36.1.

ve Maarif vekillerinin oluşturduğu “Kutlama Yüksek Komisyonu” kurulmuştur.¹⁷ Ayrıca, Kutlama Yüksek Komisyonu’na bağlı olmak üzere tüm yurttan il ve ilçelerde de “Komite” ve “Heyetler” oluşturmaya da karar verilmiştir.¹⁸ Bu kurullar, Cumhuriyet idaresinin 10’uncu yıldönümündeki kutlamalarında, Türk inkılâbının esaslarını ve Cumhuriyet rejiminin, önemini, faydalarını ve on yıl da Cumhuriyet hükûmetlerinin yaptıklarını halka anlatmakla görevlendirilmişti.¹⁹ Cumhuriyetin 10’ncu yılı ve sonraki kutlamalarında halkın egemenliğinin ön plana çıkartılması amacıyla, tüm yurttan CHP’nin teşkilatlarının olduğu vilayet, ilçe ve nahiyeler başta olmak üzere köy meydanlarına kadar halkın en çok toplanabileceği yerlerde “Halk Kürsülerinin”²⁰ kurulması talimatı verilmişti. Bu Halk Kürsüleri ulus devlet kimliğinin oluşum süreçlerinde, toplum kesimlerinin dönüşümünde önemli ve etkili bir rol oynamıştır. Şöyle ki kurulan Halk Kürsüleriyle Cumhuriyet rejiminin önemi ve inkılapların faziletleri üzerinde durularak yapılanların benimsetilmesi ve özümsemesi sağlanmaya çalışılmıştır.

1933 yılından itibaren yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının hepsinde onuncu yıl hazırlık ve kutlama programı örnek alınmıştır. Bu programlarda dikkat çeken en önemli hususlar halkın yüksek oranda bayramlara katılımını gerçekleştirmek; halkın dikkatinin celp edilmesine yönelik etkinliklerin kutlamalarda yapılmasını sağlamak olmuştur.²¹ 26.09.1936’da Dâhiliye Vekâleti tarafından Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)²² Başkanlığına gönderilen başka bir yazıda da halkevlerinin de katkıları yine Halk Kürsülerinin kurulması, konferans ve çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesi önemle istenmiştir.²³ Burada dikkate değer hususlardan bir tanesi de, erken Cumhuriyet rejiminin ve inkılapların halka anlatılması ve benimsetilmesi²⁴ sürecindeki tecrübelerinden dolayı halkevlerinin bütün milli bayramlardaki kutlama komitelerinin içerisinde de yer almaları olmuştur.

1. MİLLİ KİMLİK OLUŞTURMA SURECİNDE DENİZLİ’DE CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI (1934-1948)

Ulus devletlerin kimlik oluşturma süreçlerinde katalizör güç olarak da kullanılan milli bayramlar Türkiye’de de tarihi seyri içerisinde dikkate değer bir şekilde stratejik olarak kullanılmıştır. Özellikle yeni devletin siyasal sistemini eski sistemden ayıran ‘Cumhuriyet’ rejiminin tüm toplum kesimlerine benimsetilmesi ve ulus birlikteliğinin sağlanması için 29 Ekim 1923 tarihinin “Milli Bayram” olarak kabul edilmesi bu açıdan önemlidir. Mustafa

17 Resmi Gazete, Sayı: 2452, Kararname No:14668, 15 Temmuz 1933,s.1.

18 Hâkimiyeti Milliye, 16 Temmuz 1933.

19 BCA, 490.01/1150.36.1;

20 BCA, 490-01/2-9-12.

21 Nermin Zahide, Aydın, “Urfa ve Çevresinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1943)”, Belge Dergisi, C.2, S.18, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2019/II, (019, s.1330

22 Partinin adı, 1935 Mayıs’ındaki 4’üncü kurultayda Dil Devrimi’ne uygun olarak Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirilmiştir.

23 BCA, 490.1.0/3.13.26.

24 Süleyman İnan, “Denizli’deki Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 25-26, Mayıs-Kasım 2000, s.138; Mehmet Pınar, Yunus Özduygün, “Urfa Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.9,S.49, Nisan 2016, s.877.

Kemal Atatürk'ün de farklı zamanlarda iki kez ziyaret²⁵ ettiği Denizli'de Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının 1934-1948 yılları arasında merkez başta olmak üzere ilçe, köy ve nahiyelerinde resmi yetkililerin ve halkın katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlandığı arşiv kayıtlarından görülmüştür.²⁶ 1934-1948 döneminde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilgili arşiv belgeleri olan yıllar çalışma kapsamında ele alınmıştır.

1.1. 1934 Yılı Kutlamaları

Denizli'de Cumhuriyet Bayramı'nın 1934 yılındaki 11'nci kutlama hazırlıklarına 'Kutlama Yüksek Komisyonu'nun Ankara'dan gönderdiği genelge çerçevesinde on beş gün öncesinden başlanmıştı. Kutlamalar için ilk olarak Denizli Valisinin başkanlığında, Halk Fırkası Vilayet Reisi, Belediye Reisi, Halkevi Reisi, Maarif Müdürü ve vatandaşlardan oluşan bir kutlama komitesi oluşturulmuştur. Bu komite Denizli'deki kutlama törenlerinin köylere varıncaya kadar götürülmesi, Cumhuriyet idaresinin on yıl içinde yaptığı mühim işlerin cetvelleri ve raporlarının hazırlanarak halka anlatılmasıyla görevlendirilmişti. Bu hedef doğrultusunda Denizli'deki bütün halkevi bayrak ve fırka armalarıyla donatılmış, ampullerle aydınlatılmıştı. Denizli genelinde gece ve gündüz yapılacak olan bayram kutlamalarına halkın coşku ile yüksek katılımları sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlanan program gereğince sabahki kutlamalar ilk olarak valiliğin belirlediği noktada resmîkabullerle gerçekleştirilmiştir. Hep birlikte İstiklal ve Onuncu Yıl Marşları okunduktan sonra, resmigeçit törenleri önceden belirlenen aşağıdaki sıraya göre gerçekleştirilmiştir.

1. Orduya mensup kıtalar
2. İhtiyat Subayları, Gaziler ve Şehit Anaları
3. Üniformalı yedek subaylar
4. Jandarma ve Polis
5. İzçiler
6. Lise talebeleri
7. Sporcular

8. Halk, sıralamasıyla programa uygun olarak geçit töreni yapılırken halkın olduğu grup ayrıca günün anlam ve önemini ifade eden bayraklar, dövizler taşımışlardı.²⁷

Bayram kutlamalarının öğleden sonraki kısmı 14:00'te Şehitlik ziyaretiyle başlamış sonrasında Halkevinin öncülüğünde tertip edilen programda Cumhuriyet Meydanı'nda halkın da katılımıyla hatipler tarafından nutuklar verilmiştir. Tayyare Cemiyeti adına Rıfat Bey Cumhuriyet idaresi ve getirdiklerini üzerine bir konuşma yapmıştır.²⁸ Özellikle bu konuşmalarla eski ile yeni dönemler karşılaştırılarak Cumhuriyetin idaresinin önemi

25 Mustafa Kemal Atatürk'ün Denizli'yi ziyaretiyle ilgili bkz. Tahir Kodan, "Mustafa Kemal Atatürk'ün Denizli Ziyaretleri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.XIX, S:55, Mart 2003, 147-161.

26 Denizli'deki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilgili olarak arşiv kayıtlarında düzenli şekilde kutlama yıllarının olmadığı görülmüştür. Çalışmada ağırlıklı olarak BCA, 490.1.0.0/1143.11.1,kayıtlı 26.10.1948 tarihli arşiv belgeleri ilk kez kullanılmıştır.

27 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.31.

28 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.32.

üzerinde durulmuştur.

Bayram kutlamalarının geceki kısmında ise fener alayları oluşturulmuş, milli oyunlar oynanmış, havai fişek gösterileri yapılmış ve bando eşliğinde Cumhuriyet baloları düzenlenmiştir. Bu türden batı tarzı eğlence ve gösterilerinin bayram kutlamaları vasıtasıyla Denizli merkez olmak üzere bütün köylere götürülmesindeki amaç şüphesiz ki Cumhuriyet rejiminin halka benimsetilmesi ve toplumun dönüşümün sağlanmasıydı.²⁹

Denizli'nin Çal Kazasındaki kutlamalar ise Komisyon Reisi Kaymakam Mustafa Bey, Belediye Reisi Abdurrahman Bey ve CHP Reisi Abdullah Bey'in katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Halkevi önündeki Cumhuriyet Meydanı temizlenmiş, taklar (levha) süslenmiş, Cumhuriyet Meydanına bırakılan sütunlar elektrikle³⁰ aydınlatılmış, bayraklarla donatılmıştır. Halkevinin her tarafı da bayrak ve fırka armaları ile süslenmiştir. Bu kutlama programlarında köylere ayrı bir önem verildiği görülmüştür. Köyler süslenmiş, kutlamaya katılacaklar temiz elbiselerini giyerek köy meydanlarında toplanmışlardı. Meydana toplananlara Cumhuriyet rejiminin feyzi, önemi ve Cumhuriyet idaresinin neler getirdiği hakkında konuşmalar yapılmıştır. Yapılan reformların ve çalışmaların bayram kutlamaları kanalıyla anlatılması milli kimliğin oluşum sürecinde itici bir güç olmuştur. 1934'teki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının yüksek katılım ve coşkuyla gerçekleştirildiğine dair raporu da Çal Kazası Cumhuriyet Halk Fırkası Reisi 31 Ekim 1934'te Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliğine bildirmiştir.

1.2. 1938 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları ve kutlamaları 1935' yılından itibaren Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarında çıkarılan kanun ve genelgeler doğrultusunda yapılmıştır.³¹ Cumhuriyetin on beşinci yılı kutlamaları olan 1938'deki hazırlıklarla ilgili olarak Denizli CHP İl Başkanı Hulusi Oral 2 Ağustos 1938'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazısında Denizli Vilayeti kutlama programını bildirmiştir. Bu program çerçevesinde Hulusi Oral başkanlığında oluşturulan resmi heyet içerisinde yer alan askeri komutanlar, Belediye Reisi Naili Kültür ve diğer devlet erkânının katılımıyla törenlerin başladığı resmigeçitlerin yapıldığı sonrasında da şehitliğin ziyaret edildiği raporda ifade edilmiştir. Törenlerin öğleden sonraki programlarında ise Cumhuriyet Meydanı'nda toplanan halka Cumhuriyet idaresinin eski idareden farklılıkları ve faziletlerini anlatan konuşmaların yapıldığı raporda belirtilmiştir.

1.3. 1939 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyet Bayramının Denizli'deki 16'ncı yılı kutlamaları 1939'da Kutlama Komisyonu başkanı Vali Ekrem Engür'ün Vilayet Gazetesi'nde detaylı bir kutlama programı yayınlamasından sonra genelgeye uygun olarak başlamıştır. Programa göre bayram kutlamaları 28 Ekim 1939'da öğleden sonra saat 13:00'da başlamak suretiyle 30

29 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.32.

30 Denizli İlinin Cumhuriyet Dönemi elektrik serüveni ile ilgili bkz. Ercan Haytaoğlu, "Denizli Kentinin Elektrik Tarihine Bir Bakış (1924-1954)", *Belgi Dergisi*, C.2, S.16, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yaz 2018/II, ss.896-927.

31 Bolat, a.g.t., s.163.

Ekim 1939'de saat 24:00'a kadar devam etmiştir.³² 29 Ekim sabahı resmi törenler yapıldıktan sonra Cumhuriyet Meydanı'nda saygı duruşu, İstiklal ve Onuncu Yıl Marşlarından sonra resmigeçit töreni şu sıraya göre yapılmıştı: 1. Orduya mensup kıtalar

2. İhtiyat Subayları, malul Gaziler ve Şehit Anaları
3. Üniformalı yedek subaylar
4. Jandarma ve belediye zabıta memurları
5. İzçiler
6. Okullar
7. Sporcular
8. Kızılay, Çocuk Esirme Kurumları
9. Esnaf Kurumları ve son olarak ellerinde bayraklar ve levhalarla halk yürümüştü.³³

29 Ekim'de şehir merkezine gelen köylülere öğlen yemeği ikram edilmiş, sonrasında Cumhuriyet rejiminin faydaları hakkında konuşmalar yapılarak milli kimliğinin oluşumuna katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet idaresinin önemi ve ülkeye faydaları Denizli Vilayetinin tamamındaki okullarda da konferanslar ve temsiller verilerek anlatılmıştır. Cumhuriyetin 16'ncı yıldönümü vesilesiyle kutlamalarda 16 rakamı bütün yazılı afiş ve panoların üzerine yazılarak Cumhuriyetin önemi görsel olarak da ön plana çıkartılarak halkın dikkati çekilmeye çalışılmıştır.³⁴ Kutlamaların gecesinde de fener alayı ve halkevi önünde gösteri komitesi tarafından bir temsil yapılmış ve vilayetçe balo da verilmiştir.

30 Ekim 1939'daki bayramın ikinci günü kutlama programında ise CHP yetkileri ve öğrenciler halkevi önünde sabah toplanmış ve birlikte şehitliğe giderek çelenk bırakmışlardı. Ardından Onuncu Yıl Marşı hep birlikte söylenmiştir. Bayramın ikinci gününde spor eğlenceleri ve geziler düzenlemek suretiyle bayram kutlamalarına devam edilmiştir. Denizli yöresine has zeybek oyunları davul zurna eşliğinde oynanmış, cirit ve pehlivan güreşi müsabakaları düzenlenmişti. Lise önünde, İstiklal ve Kayalık Mahallelerinde kurulacak Halk Kürsülerinin talimatname çerçevesinde nasıl olması gerektiği ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.³⁵ Söz konusu talimatnameye göre halk hatipleri Cumhuriyet Meydanı'nda bayramın önemini anlatacaklardı. Böylece Halk Kürsülerinde inkılabın, Cumhuriyetin, istiklalinin kıymeti, üstünlüğü ve ehemmiyeti örneklerle anlatılmıştır. Halk Kürsülerindeki konuşmalarda Cumhuriyet rejiminin toplumun tüm kesimlerine benimsetilmesinin temel hedef olduğu görülmüştür.

16'ncı yıldönümü kutlamalarının köylerde nasıl kutlanacağına dair ayrı bir program da yayınlanmış ve radyolardan istifade edilmiştir. Programa göre, ilk önce köyler bayrakla süslenmiş, hükümetin köylerde en büyük memuru olması hasebiyle muhtar, 29 Ekim sabahı saat 09.00'daki resmî kabule başkanlık etmiştir. Sonrasında temiz elbiselerini giyen

32 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-18.

33 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-19.

34 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-19.

35 BCA, 490.1.0/02.9.12.

köy halkı Cumhuriyet Meydanı'nda toplanarak konuşmaları dinlemişlerdir. Cumhuriyetin özellikle köylülere neler getirdiği yönünde konuşmalar yapılmıştır.³⁶ Cumhuriyetin feyzleri, Cumhuriyet idaresinin köylülere büyük kıymet ve ehemmiyet verdiği, köylünün baş belası olan Aşar Vergisinin kaldırıldığı, herhangi bir doğal afette köylüye yardımda bulunulduğu ayrıca anlatılmıştır. Buğdayın düşen değeri karşısında Ziraat Bankası'nın devreye girerek köylünün elindeki buğdayı aldığını ve köylüye bu yolla refah sağlandığı ayrıca köylünün ihtiyacı olan tuzun fiyatı ile köylülerin karanlıkta kalmamasını temin için gaz fiyatlarını asgari derecede idarenin indirdiği anlatılanlar arasındaydı. En son çıkarılan Köy Kalkınma Kanunu ile de köylüleri gözeten, koruyan idarenin Cumhuriyet hükümetinin çalışmaları olduğu üzerinde durularak Cumhuriyetin bütün toplumu temsil eden bir idare rejimi olduğu anlatılmaya çalışılmıştır.³⁷ Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında simgeselliğinin yanı sıra derin bir anlamı da ifade eden Halk Kürsüleri, Cumhuriyetin halka dayandığını her kesimin özgürce konuşabildiği mesajıyla Cumhuriyet rejiminin halkçı yönünü ön plana çıkararak milli kimliğin oluşumunda dikkate değer bir yer tutmuştur.

Cumhuriyet hükümetlerinin yapmış olduğu icraatların halka anlatılması ve gerçekleştirilen hizmetlerin bayram günü hayata geçirilmesinde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları bir fırsat olarak görülmüştür. Örneğin 1939 yılı için Denizli sınırları içerisinde Gökpınar mevkiinde yapılmakta olan hidroelektrik tesisatının temel atma töreni ile Çivril'de inşası biten halkevinin açılışı halkın katıldığı coşkulu törenlerle gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin 16'ncı kutlama törenlerinin yapıldığına dair rapor Denizli CHP İl Başkanı Hulusi Oral tarafından 21.11.1939 tarihinde Ankara'ya gönderilmiştir.³⁸

1.4.1940 Yılı Kutlamaları

Denizli'de Cumhuriyet Bayramı'nın on yedinci kutlama hazırlıkları Vali Osman Nuri Tekeli'nin Kutlama Komisyonu Reisi olarak Vilayet Gazetesi'nde davetiye yerine geçen bir kutlama programı yayınlamasıyla başlamıştır. Üç gün sürecek kutlama programı 28 Ekim günü saat 13:00'da başlamış 30 Ekim günü saat 24:00'a kadar devam etmiştir. Belirlenen programa göre ilk olarak programlar münasebetiyle şehir kasaba ve köyler imkân dahilinde bayraklar ve yeşil dallarla süslenmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi ve halkevlerine Mustafa Kemal Atatürk (Ebedi Şef) ve İsmet İnönü'nün (Milli Şef) fotoğrafları asılmış, ampullerle ışıklandırılarak süslenmiştir. Alınan kutlama talimatnamesi ile ona bağlı vecizeleri yazılı olarak halkevinin farklı yönlerine asılmıştır. 29 Ekim 1940'ta bando iştirakiyle halkevine bağlı gençlik ve spor kollarındaki gençlerle İstiklal Marşı ve Dağ Başını Duman almış marşlarının okunmasıyla kutlama programı başlamıştır. İlk olarak 29 Ekim 1940 sabahı vilayet makamında resmî kabul gerçekleşmiştir. Resmigeçit törenlerinden sonra ilki sona eren kutlama programının öğleden sonraki kutlamalar için bütün resmi binalar, CHP ve halkevi binaları, bankalar, istasyonlar süslenmiş, cadde ve sokaklara taklar kurulmuş, çocuklar için mekâna uygun eğlenceler tertip edilmiştir. Lise önünde, İstiklal, Kayalık Mahallelerinde ve Cumhuriyet Meydanı'nda Halk Kürsüleri kurulmuştur. Bu Halk Kürsülerinden ve umumi toplantı yerlerinde halk hatipleri

36 BCA, 490.1.0/1143.11.1.19-20.

37 BCA, 490.1.0/1143.11.1.20.

38 BCA, 490.1.0/1143.11.1.1-18-19.

tarafından bayramın ehemmiyeti ve kutsiyeti hakkında söylevler verilmiştir. Kurulacak Halk kürsülerinde söylenecek nutuklarının konusu; inkılabın, Cumhuriyetin, istiklalinin kıymeti, üstünlüğü ve ehemmiyetinin korunması şeklinde olmuştur.³⁹

Kürsüye gelen CHP hatiplerinden aynı zamanda Denizli'nin Tavas Kazası Halkevi Reisi İcra Memuru İhsan Bey, Ebedi Şef'e beş dakikalık saygı duruşundan sonra; İstiklal mücadelesi, Lozan Antlaşması ve Cumhuriyetin faziletleri başta olmak üzere geçen on yedi yıllık sürede Cumhuriyet idaresinin yaptıklarından bahsetmiştir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nın henüz başlamış olmasından mütevellit Türkiye'nin herhangi bir devletin toprağında gözünün olmadığı, her daim içte ve dışta barışın savunulduğunu ifade eden sözleriyle İhsan Bey, hem iç hem de dış kamuoyuna bir mesaj vermiştir.⁴⁰

Kutlamaların geceki bölümünde şenlik fişekleri yakılmış, bando, davul ve zurna ile meydanlarda bol ışık altında milli havalar ve oyunlar oynamak suretiyle halkın neşesi artırılmıştır. Vilayet merkezinde resmi balo tertip edilmiştir. Ampullerle süslenen Cumhuriyet meydanında zeybek elbiseleri giymiş gençler tarafından dağ başını duman almış marşı söylenmiş ve öğretmenler tarafından Cumhuriyet rejiminin önemini anlatan konuşmalar yapılmıştır.

Ayrıca salonu olan kahvede Halkevi Reisi İhsan Yükselen ve gençlerden mürekkep bir grup, İhsan Bey rejisörlüğünde ortaya konulan “Atatürk’e İlk Kurban, Kanun Adamı ve Mahcuplar” gibi piyeslerde halkı da içine alacak şekilde sahnelenmiştir. Daha çok Batı kültürüyle özdeşleşen bu türden etkinliklerin yapılması da milli kimlik oluşturma süreçlerinde yararlanılan araçlardan bir tanesiydi.⁴¹

Bayram kutlamaların üçüncü günü olan 30 Ekim sabahı bütün devlet memurları, subaylar, belediye, Halk Partisi ve ulusal kurum mensupları halkevinde toplanarak şehitliğe çelenkler bırakmışlardır. Öğretmen Enis Bey tarafından konuşma yapılmıştır.

Tavas Kazası'ndaki kutlamalarda ayrıca milli oyun cirit oynanmış, pehlivan güreşleri yapılmış, piyesler temsil edilmiş ve zeybek elbiseleri giymiş gençler zeybek oynayarak eğlenmişlerdi. Gecede askeri ve lise talebeleri tarafından muazzam fener alayları tertip olunmuştur. Tavas Kazası Halkevi Reisi İhsan Yükselen ve Kitapsaray Başkanı Veysel Yılmaz başkanlığında Tavas'ın Kızılca bölük nahiyesine gidilmiştir. Burada İhsan Yükselen tarafından İkinci Dünya Savaşı ve dünya ahvali karşısında Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin siyasetiyle ilgili konuşma yapılmıştır. Yükselen, meydandaki konuşmasında halka Milli Şef'e ve hükümete güvenilmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuştur.⁴²

Cumhuriyet Bayramının 17'nci yıl dönümü kutlamaları ile ilgili olarak CHP Denizli Vilayet İdare Kurulu Reisi Avukat Hulusi Oral tarafından, 30 Eylül 1940'ta CHP Genel Sekreterliğine Denizli'deki 17'nci yıl dönümü Cumhuriyet kutlamalarının gönderilen talimatlara uygun olarak coşkulu ve kalabalık bir şekilde yapıldığını bildiren rapor sunulmuştur.

39 BCA, 490.1.0/02.9.12.

40 BCA, 490.1.0/1143.11.1.1-14-15.

41 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-13.

42 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-12-13.

1.5. 1941 Yılı Kutlamaları

Denizli'deki Cumhuriyet Bayramının 18'nci yıldönümü kutlamalarında önceki yıllarda yapılan programlara benzer bir şekilde şehir ve kasabalar baştanbaşa ve köyler de imkân nispetinde süslenmiş, halkın geniş katılımının sağlanması hedeflenmiştir. Denizli Valisi Osman Nuri Tekeli'nin Vilayet Gazetesi'nde 18'nci kutlama programı yayınlamasından sonra bayram günü resmî kabul ve geçitlerle başlamıştır. Milli marşlar, okul talebeleri tarafından halkın iştirakiyle söylenmiştir. Şehitliklerin ziyaret edilmesiyle programa devam edilmiştir. Geçit resmi yapıldıktan sonra Halk Kürsülerinden halk hatipleri tarafından bayramın kutsiyeti ve değeri hakkında konferanslar verilmiştir.

Bayram münasebetiyle öğleden sonra şehir halkevinde verilen konferanslar hoparlörlerle halka dinletirildiği gibi yakın köylerden gelenler bu konferanslardan istifade etmişlerdir. Özellikle köylü kesiminde yer aldığı bir programın hazırlandığı görülmüştür. Cumhuriyet idaresinin bütün millete bilhassa köylülere gösterdiği yardım ve ilgi anlatılmış, Cumhuriyet hükümetlerinin köylüyü şehirli ile eşit tuttuğunu, köylünün kalkınması için vergilerin azaltıldığını, Aşar Vergisi'nin kaldırıldığını, doktorun, öğretmenin köylünün ayağına kadar getirilerek hastalıktan ve cahillikten kurtarıldığı anlatılmıştır. Ayrıca doğal afette köylüye elini uzatmaktan geri kalmayan Cumhuriyet hükümetinin faziletlerinden bahsedilmiştir. Her tarafın demir yollarla döşendiği, şoseler ve köprüler yapıldığı, sıtma yapan bataklıkların kurutulduğu, tarlaların sulanması için kanallar açıldığı ayrıca iplik, bez, şeker ve demir çelik fabrikalarının kurulduğu ve madenlerin işletildiği, her çeşit mahsulün para ettiği önemle vurgulanmıştır. Ayrıca Avrupa hükümetlerinin iki yıldır savaştığı, Cumhuriyet hükümetinin yüksek siyaseti ve alınan önlemler⁴³ sayesinde savaştan uzak durulabildiği böylece ülkece huzur ve sükûn içinde yaşandığı anlatılmıştır.

Hükümet yaptıkları ve yapacaklarını anlatmada bayram günlerini tercih etmiştir. Örneğin bayram günü Denizli merkezinde talebe yurdunun açılış töreni de yapılmıştır.⁴⁴ Denizli CHP İl Başkanı Hulusi Oral, CHP Genel Sekreterliğine Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının il genelinde talimatnameye uygun olarak halkın geniş katılımıyla coşkulu geçtiğini bildirmiştir.⁴⁵

1.6.1942 Yılı Kutlamaları

1942 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlama programına bakıldığında ise önceki yıllara benzer bir içeriğe sahip kutlama programının hazırlandığı görülmüştür. CHP Genel Sekreterliği, Denizli parti teşkilatlarına gönderdiği 28 Ekim 1942 tarihli talimatnamede vilayet ve kaza merkezlerinde takip edilecek program hakkında bilgilendirilmiştir. Bu amaçla valinin başkanlığında kurulan kutlama komitesi, 28-30 Ekim 1942 tarihlerinde üç gün süresince Denizli vilayet-merkezinde, kaza ve köylerinde kutlamaları organize etmişlerdir. Bayramın sürdüğü üç günde, resmi kurumlara, halkevlerine, cadde ve sokaklara

43 Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İkinci Dünya Savaşı'nda almış olduğu önlemler için bkz. Umut Karabulut, "Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)" Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIV/28, 2014-Bahar, ss.199-223.

44 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-9.

45 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-10.

bayraklar asılmış, ayrıca halkevleri önüne de Halk Kürsüleri kurulmuştur.⁴⁶

Bayramın ilk günü olan Perşembe sabahı program gereğince Vali Konağında yapılan resmî kabulünden sonra Cumhuriyet Meydanına gidilerek kutlama komitesi tarafından hazırlanan krokiye göre yer almış olan bütün gruplar, resmî geçit için hazırlanmış protokolün önünden geçmişlerdir. Bu kutlamaya müteakip İstiklal Marşı ile törenlere başlanmış, partililer adına CHP il Başkanı Hulusi Oral, şehir namına Denizli Belediye Reisi Esat Kaymakçı ve Türkçe öğretmeni Salahaddin Savcı tarafından günün anlam ve önemini anlatan birer konuşma yapılmıştır. Askeri bandonun Onuncu Yıl Marşı çalmasından sonra askeri birlikler geçit resmine başlamıştır. Askerleri diğer izci spor teşekkülleri, gençlik kulüp ve grupları, okul talebeleri ile cemiyet temsilcileri takip etmiştir. Sonrasında parti vilayet idare heyetinden seçilen bir temsilcinin başkanlığında, hükümet daireleri, müesseseler, cemiyetler ve belediye tarafından seçilen temsilcilerden oluşan bir grup şehitliğe giderek çelenkler koymuşlardır.

Denizli il merkezindeki resmî geçitten sonra Vali, Tümgeneral ve diğer hükümet idarecileri parti belediye erkânı, cemiyet temsilcisi ve binlerce halkın iştirakiyle İsmet Paşa ilkokulunda tesis edilen Kız Enstitü ve Akşam Kız Sanat Okullarına gidilerek enstitülerin açılış töreni yapılmıştır. Yeni yerleri açma günü özellikle milli bayramların olduğu güne denk getirilirdi. Hükümet yapmış oldukları icraatlarını halkın toplandığı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında da zaman zaman bu şekilde anlatmıştır.

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları süresince milli marşlar okunmuştur. Milli marşlar ulus kimliğinin oluşumunda önemli bir argümandı. Özellikle toplumdaki Milliyetçi duyguların yükselmesiyle birlik ve beraberliğin oluşturulması hedeflenmiştir.⁴⁷ Halkevinde *İstiklal* adıyla bir tiyatro oyunu sahnelenmiştir. Denizli merkez, kaza, nahiye ve köylerinden teşkil edilen komiteler vasıtasıyla talimat hükümleri kutlamalarda en iyi şekilde uygulanmıştır.⁴⁸ Talimat gereğince Cumhuriyet Meydanları ışıklandırılmış ve süslenmiştir.

Kutlamaların öğleden sonraki bölümünde ise çocukları en iyi eğlendirecek şekilde oyunlar düzenlenmiş, bayram münasebetiyle şehir halkevi hoparlörleriyle ve ayrıca İstiklal ve Kayalık Mahallerinde kurulan Halk Kürsülerinde halk hatipleri tarafından halka konferanslar verilmiş, bayram gününün kutsiyetini anlatan konuşmalar yapılmıştır. Bayram gecesindeki kutlamalarda ise askeri birlikler ve halk tarafından fener alayları yapılmış, şehrin her tarafında davullarla şenlikler düzenlenmiş ve halkevinin salonunda vilayet tarafından balo verilmiştir.⁴⁹ Bu tür etkinliklerle toplumun bir kesiminin de dönüşümünün sağlanması hedeflenmiştir.

1.7. 1945 Yılı Kutlamaları

Cumhuriyetin 22'nci yıl dönümü olan 1945 yılında Denizli'deki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları önceki yıllara benzer şekilde Vali Osman Nuri Tekeli başkanlığında kutlama

46 Yeni Denizli Gazetesi'nde "Yurddaş: Büyük Bayramın Kutlu Olsun" 29 Birinci Teşrin 1942, BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-7.

47 İrşad Sami Yuca, "Bingöl, Bitlis ve Muş'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1948)", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:3, Sayı:15, Eylül 2015, s.207.

48 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-7.

49 BCA, 490.1.0.0/1143.11.1.1-8.

komitesinin organizasyonunda gerçekleştirilmiştir. Vilayetçe ilk olarak bayramın nasıl kutlanacağına dair program yayınlanmıştır. Denizli merkez dışında, ilçe, bucak ve köylerde de kutlama komiteleri kurulmuştur. 1945 yılındaki kutlamalarla ilgili arşiv kayıtlarında pek fazla ayrıntıya girilmemiştir. Ancak CHP İl İdare Kurulu Başkanı Hulusi Oral'ın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderdiği 21.11.1945 tarihli yazıda bayram kutlamalarının programa uygun olarak yapıldığı ifade edilmiştir.⁵⁰

1.8. 1948 Yılı Kutlamaları

Denizli'de Cumhuriyetin 25'nci yıldönümü kutlamaları Valilik tarafından oluşturulan kutlama programına uygun olarak yapılmıştır. Üç gün sürecek Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Denizli merkezi, ilçeler ve köyler bayraklar ve parti flamalarıyla süslenmişti. Kutlamalarla ilgili olarak Denizli CHP İl İdare Kurulu Başkanı Hüsnü Ördek'in Denizli'nin İç ilçesi parti başkanlığına yazdığı 19.10.1948 tarihli yazısı sonrasında 28.10.1948 akşamından itibaren bir takım bando ve beş takım davul ile zurna Denizli'nin Kayalık, İstiklal, Delik Çınar, İncirlişar Meydanlarında ve CHP İl Başkanlığı önünde milli havalar ve oyunlar oynanmıştır.

Sonrasında yakın köylerden gelen CHP'li 50 atlı ve 500 yaya köylünün geçit resmine katılması sağlanmıştır. Köylülerin Cumhuriyet Bayramına katılımlarının teşvik edilmesi ulus kimliğinin oluşum süreci için önemliydi. Çünkü köylü kesimin kent yaşamını ve de Cumhuriyet İdaresini yakından görme ve anlamalarına bağlamında Cumhuriyet Bayramları bir fırsat olarak görülmüştür. Ayrıca parti il başkanlığınca Denizli yöresine has milli kıyafetle 10 atlının da zeybek elbiseleriyle silahlı olarak geçit resmine katılması önemle istenmiştir. Milli Mücadele sürecinde bu bölgelerde önemli bir yerel güç olan halkın kutlamalarda temsil edilmesi de milli kimlik oluşumunda Halkçılık ilkesine vurgu yapılması açısından dikkate değerdi.

İç İlçesi Parti Yönetim Kurulu, Semt Ocakları, Bucak ve Ocak üyelerinin bayraklarla geçit resmine katılmalarının sağlanması istenmiştir. Cumhuriyet Bayramının ilk günü 29 Ekim 1948 tarihinde kutlamalar için bir otomobil süslenmiş, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'nün fotoğrafları ve özlü sözlerin olduğu Yeni Denizli ve Yeni Ses gazeteleri geçit resminde dolaşırken halka bedava dağıtılmıştır. Parti önünde ve Delikli Çınar mevkiinde bir kule yaptırılmış, Milli ve Ebedi Şeflerin fotoğrafları Türk bayraklarıyla ve seri ampullerle süslenerek vecizeler konulmuştur.

Denizli İli İç İlçesi CHP Başkanı Necmi Yücel 1948 yılındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için CHP Genel Sekreterliğine sunduğu yazıda özellikle kutlamalar için köylerden neler istediklerini şu şekilde belirtmiştir: *"25. Yıl münasebetiyle köylere gönderilen program: Köylerde partimize ait bina varsa buraya yoksa muhtar ve ihtiyar heyeti odasının iç ve dış kısımlarını Türk ve parti bayraklarıyla, süslemek Atatürk ve İnönü'nün resimlerini koymak, bez üzerine yazılı vecizeler yazılarak köy meydanında layık ile veçhile ile bir bayram temizliği ve süsleme yapmak ve mevcudu varsa Atatürk ve İnönü'nün büstlerine koymak, Bayram 28.10.1948 günü öğleden itibaren 30.10.1948 gece yarısına kadar devam eder. Devam müddetince köy meydanında kalabalık yani bütün köyün*

kadın erkek çoluk çocuğu bu bayrama iştirak ettirilerek, konferanslar vererek nutuklar söylemek ve Cumhuriyetin doğuşunu ve 25 yıldır neler yaptığını belirtecek konuşmalar yapmak, köyümüzde mevcudu varan muzika ile milli havalar çalmak ve köy geleneğine göre oyunlar oynayarak bu üç gün bayram, neşe ve şetaretle kutlanmasını tesis etmek."⁵¹ 25'nci yıl münasebetiyle köylere gönderilen bu program Necmi Yücel'in de üzerinde durduğu gibi hem köye ve köylüye verilen önem hem de Cumhuriyet rejiminin sınıfsız bir toplum oluşturma sürecinin önemli hamlelerindendi.

Sonuç

Modern devletlerin tarihlerinde milli bayramlar önemli bir yer teşkil etmektedir. Özellikle yeni kurulan veya rejim değişikliğine giden devletler toplumsal aidiyet oluşturmak için belirli zaman dilimlerini hatırlayıcı ve ortak kimlik oluşturunca bir unsur olarak belirler. Bu belirlenen günlerin milli bayram olarak ilan edilmesi hem toplumun ulusal düzeyde birlik ve beraberliğinin sağlanmasını hem de yeni bir milli kimlik oluşturma süreçlerini başlatırlar. Bu bağlamda Cumhuriyetin ilanıyla siyasal anlamda başlayan değişim ve dönüşümün kurumsallaşması ve benimsetilmesinde 29 Ekimin milli bayram olarak kabul edilmesinin etkisi yüksek olmuştur. Bu tarihten sonra modern ulus devlet sürecinin bir parçası olan aidiyet bilinci ve yeni kimliğin oluşumunda hızlandırıcı ve itici bir güç olarak Cumhuriyet Bayramı kutlamaları önemli bir işlevi de yerine getirmiştir. Ülkenin tamamında birlik ve beraberliğe dayalı sınıfsız bir toplum oluşturma adına yapılan kutlamalarda her kesimin konuştuğu Halk Kürsüleri, önemli bir işlev görmüştür. Bu kürsülerde Cumhuriyet ideolojisini ve inkılapların önemini anlatan konuşmalar yapılmış, özlü yazılar, milli marşlar okunmuş, tiyatro gösterileri ve resmi Cumhuriyet Baloları düzenlenmiştir. Bu etkinlikler yeni milli kimlik oluşumunda katalizör görevini görmüştür.

1934-1948 döneminde Cumhuriyet Bayramı kutlamaları tüm yurttaki olduğu gibi Denizli genelinde de halkın yoğun katılımı ve coşkusuyla valinin başkanlığında oluşturulan kutlama komitesi tarafından belli bir programa göre yapılmıştır. Denizli merkez başta olmak üzere ilçe ve köylerdeki kutlamalara önem verilmiş, resmi kurumlar, halkevleri ve okullar bayrak ve parti flamalarıyla süslenmiştir. Denizli'deki bayram kutlamalarında üzerinde durulan konular özellikle Cumhuriyet idaresinin önemi ve getirdikleri idi. Bunun yanı sıra kutlamalarda toplanan halka yapılan inkılapların toplumsal değişim ve dönüşümdeki rolü ile ülkenin kalkınması için Cumhuriyet idaresinin yaptıkları anlatılmıştır. Cumhuriyet hükümetlerinin ülkede yaptıklarının ve yapacaklarının anlatıldığı günler olması vesilesiyle de bayram kutlamalarının farklı bir işlevi de yerine getirdiği görülmüştür.

Ulus devletlerin milli kimlik oluşumunda ve toplumu dönüştürmede kullanmış oldukları aygıtlar arasında yer alan milli bayram kutlamaları ülkemizde de Cumhuriyet rejiminin ve reformlarının kökleşmesine vesile olmuştur. Bayram kutlamalarına her kesimden yüksek ve coşkulu katılımın olması da bu hedefin başarıya ulaşmasına katkı sağlamıştır. Bu bağlamda diğer illerde olduğu gibi Denizli'de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları da bu çerçevede gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

A-Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.1.0/1143.11.1. Tarih: 26.10.1948

BCA, 490.1.0/1150.36.1.

BCA, 490.1.0/03.13.26.

BCA, 490.1.0/02.9.12.

BCA, 030.18.11/12.62.13.

BCA, 030.18.11/12.75.6.

BCA, 030.18.01/01.011.48.17

B-Resmi Yayınlar

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre:1, Cilt:5, 5 Temmuz 1909 (23 Haziran 1325)

TBMM Zabıt Cerideleri, Devre:2, Cilt: 18, TBMM Basımevi, Ankara 1976

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:4, Cilt: 16, TBMM Matbaası, Ankara 1933.

Düstur, 3. Tertip, C.5, 26 Teşrinievvel 1340.

Düstur, 3.Tertip, C.6, 21 Nisan 1341.

Resmi Gazete, Sayı: 2452, Kararname No:14668, 15 Temmuz 1933.

C-Ulusal Gazeteler

Hâkimiyet-i Milliye

Akşam

Vakit

D- Kitap ve Makaleler

Aydın, Nermin Zahide, “*Urfa ve Çevresinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1943)*”, Belgi Dergisi, C.2, S.18, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2019/II, (019, ss.1327-1343.

Bolat, Bengül Salman, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 2007.

Demir, Şerif, “*Tek Parti Döneminde Siirt’te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*”, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:3, 2015, ss.38-48.

Doğan, Hamdi, *Yozgat’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)*”, The Journal of Academic Social Science Studies, C. 6, S:5, 2013, ss. 107-125.

Doğaner, Yasemin, “*Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları*”, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl: 5, S: 9, (Şubat 2007), ss.119-143.

Erol, Abdullah, *Bir Deifikasyon Öyküsü, Modern Devlet*, Endülüs Yayınları, İstanbul 2020.

Haykır, Yavuz & Mehmet Çevik, “*Tek Parti Döneminde Elazığ’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945)*”, Turkish Studies, V. C.9, S:7 Summer 2014, ss.331-377.

Haytaoğlu, Ercan, “*Denizli Kentinin Elektrik Tarihine Bir Bakış (1924-1954)*”, Belgi Dergisi, C.2, S.16, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yaz 2018/II, ss.896-927.

İnan, Süleyman, “*Denizli’deki Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951)*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 25-26, Mayıs-Kasım 2000 ss.135-157.

Karabulut, Umut, “*Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)*” Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIV/28, 2014-Bahar, ss.199-223.

Kodal, Tahir “*Mustafa Kemal Atatürk’ün Denizli Ziyaretleri*”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.XIX, S:55, Mart 2003, Ankara, ss.147-161.

Özalper, Mehmet, *Türkiye Bulgaristan Siyasi İlişkileri (1919-1950)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2021.

Özçelik, Ayfer, “*Saltanatın Kaldırılmasından Sonra İstanbul’da Durum (Felah Grubu Raporlarına Göre)*”, Atatürk Yolu Dergisi, Cilt 3, Sayı:9, 1992,ss.23-26

Özüçetin, Yaşar, “*Gönderilen Talimatname, Alınan Kararlar, Hazırlanan Konferans Metinleri ve Okutulacak Şiir Bağlamında Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları*”, Asos Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 94, Temmuz 2019, ss.1-22.

Pınar, Mehmet & Yunus Özduygün, “*Urfa Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.9,S.49, Nisan 2016, ss.871-881.

Yuca, İrşad Sami, “*Bingöl, Bitlis ve Muş’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1948)*”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 15, Eylül 2015, ss.201-215.